

СТРУКТУРА ПОПУЛЯЦІЇ БИЧКА-КРУГЛЯКА (*NEOGOBIVUS MELANOSTOMUS*) В АКВАТОРІЯХ УТЛЮЦЬКОГО ЛИМАНУ

*Міжвідомча лабораторія моніторинга екосистем Азовського басейна ТДАТУ та
ОФІНБПМ НАН України, 72312 м. Мелітополь, просп. Б.Хмельницького, 18
maria72311@gmail.com*

Утлюцький лиман утворився в результаті затоплення розширеної долини двох річок: Малого та Великого Утлюків та відділення частини затоки Азовського моря піщаною косою – Федотова, що з'єднала корінний берег з островом Бірючим. Південна частина лиману з'єднується з Сивашем протокою Тонкою. Найбільш розширеною своєю частиною лиман з'єднується з Азовським морем. Акваторія водойми становить близько 70 тис. га. Тісний зв'язок лиману з морем, значні глибини (до 7 м) сприяли формуванню гідрологічного та гідробіологічного режимів, що є близькими до режиму моря. Тому на сьогодні Утлюцький лиман розглядають як морську затоку. В зв'язку з цим екологічні умови лиману мало чим відрізняються від тих, що характерні для моря. (Демченко та ін., 2009).

Матеріалом для даного повідомлення стали дослідження автора. Для отримання фактичного матеріалу були використані мальковий волок (вічко 6,5 мм) та зяброві сітки (18–40 мм). Лов здійснювався в акваторіях Утлюцького лиману в межах Азово-Сиваського національного природного парку. Роботи здійснювалися в квітні-серпні 2010 року. Аналіз матеріалу проводився за стандартними методиками (Правдин, 1966). Визначення віку здійснювалося за отолітами.

Значна частина іхтіофауни Утлюцького лиману представлена Бичковими. Так з 42 видів риб, що реєструються в лимані (Демченко та ін., 2009), 11 видів є представниками даної родини. Аналізуючи чисельність та структуру уловів риб слід відмітити, що з бичкових найбільшою чисельністю та біомасою характеризується саме бичок кругляк. Саме тому в нижній частині лиману даний вид є об'єктом промислу. Таким чином дослідження структури нерестової популяції бичка кругляка є важливою задачею як наукового, так і прикладного значення.

За результатами досліджень середні розміри досліджуваних екземплярів становили 12,5 см, а вага 56,9 г. Для досліджуваного виду характерний статевий диморфізм, який проявляється в розмірах тіла. За нашими дослідженнями середні розмірно-масові показники самиць значно менші від самців (табл. 1).

Одним з важливих чинників у формуванні врожайності поколінь бичка кругляка є співвідношення статей в його нерестовій популяції. Найбільш сприятливими для відтворення популяції є співвідношення статей близьке 1:1 (Ращеперин, 1964). За результатами наших досліджень встановлено значне домінування самців (82 %) на самицями (18 %). Таке

співвідношення може бути пояснене селективністю зябрових сіток, в які менші за розмірами самиці попадаються значно рідше.

Таблиця 1. Розмірно-масові показники бичка кругляка в Утлюцькому лимані

Стать	Довжина, см				Вага, г			
	min	max	±M	m	min	max	±M	m
Заг.	6	16,5	12,5	0,20	6	131	56,9	2,49
Самці	7	16,5	13,1	0,18	6	131	60,5	2,39
Самиці	6	13,5	10,2	0,52	6	86	40,9	7,69

Бичок кругляк відноситься до коротко циклічних видів риби, які чітко реагують на зміни. Так віковий склад досліджуваної популяції представлений 4 віковими групами.

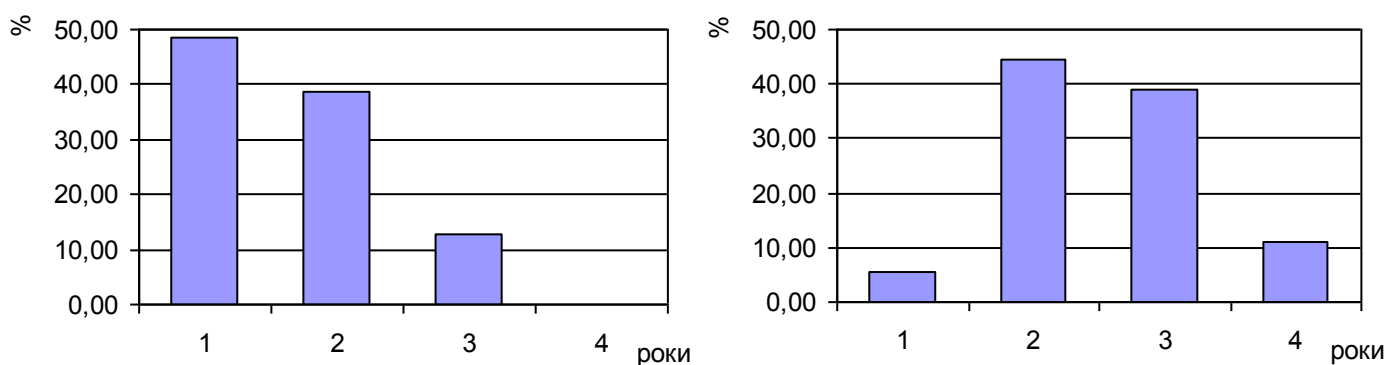

Рис. 1. Віковий склад популяції бичка кругляка в Утлюцькому лимані. А- 1936 рік (Радіонова, 1937), Б - 2010 (Наші дані)

Домінують дво- та трьох річки, і в сумі вони складають майже 90 відсотків досліджуваної популяції. Порівнюючи наявні літературні дані з сучасним віковим складом слід відмітити значні відмінності (рис. 1).

Підсумовуючи слід зазначити, що популяція бичка кругляка в Утлюцькому лимані є стабільною. Спираючись на дані вікової структури слід зазначити можливість активного промислу даного виду в досліджуваній водоймі.

Література

1. Ращеперин В.К. Оценка эффективности размножения бычка-кругляка Азовского моря в 1963 году// Сб. работ АЗНИИРХ, выполненных в 1963 году.- Ростов-на-Дону, 1964.- С. 37-39.
2. Демченко В.О., Забрда П.Н., Демченко Н.А., Митяй І.С. Іхтіофауна Утлюцького лиману в сучасних умовах // Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології: Тези II Міжнародної іхтіологічної науково-практичної конференції (Севастополь, 16-19 вересня 2009 р.). – Севастополь, 2009. – С. 37-39.

3. Радіонова Т.В. До біології бичків Утлюцького лиману // Праці наук.-дослід. зоолог.-біолог інст. Харківського університету. - Вып. IV. - 1937. - С. 173-188.
4. Правдин И. Ф. Руководство по изучению рыб. - М.: Пищевая промышленность, 1966.- 374 с.

Тропин Н. Ю.

ОСОБЕННОСТИ ПИТАНИЯ ОКУНЯ КУБЕНСКОГО ОЗЕРА ВОЛОГОДСКОЙ ОБЛАСТИ

*Вологодский государственный педагогический университет, кафедра зоологии и экологии,
пр. Победы, 37, г. Вологда, 160000, Россия, nikolay-tropin1@yandex.ru*

Речной окунь *Perca fluviatilis* (Linnaeus, 1758) относится к наиболее распространенным и многочисленным видам рыб, населяющим большинство водоемов и водотоков Вологодской области. Его роль в водных экосистемах обусловлена регуляторным воздействием на мелкочастиковые виды рыб, которое осуществляется через систему пищевых отношений (Болотова, 1999). Поэтому особую актуальность приобретают исследования, направленные на выявление значения окуня в системе трофических связей рыбного сообщества. Целью работы является изучение особенностей питания окуня-ихтиофага Кубенского озера – одного из крупных рыбопромысловых водоемов Вологодской области.

Кубенское озеро расположено в центральной части Вологодской области. Водоем имеет вытянутую с юго-востока на северо-запад форму при длине – 54 км и наибольшей ширине – 10 км (Веселова, 1977). Кубенское озеро имеет большую площадь водосбора (14400 км²), поэтому на качество воды в водоеме большое влияние оказывает химический состав вод его притоков. Следует подчеркнуть, что наибольшее влияние на условия обитания рыб Кубенского озера оказывают такие его особенности как мелководность, большая амплитуда колебаний уровня воды, а также преобладание песчаных донных отложений (Тропин, Сажин, 2008 б). В последние годы вследствие многофакторного антропогенного воздействия на озеро и его водосбор происходит усиление загрязнения воды и ускорение таких негативных процессов как токсификация и эвтрофирование (Болотова, 1999). Изменение качества водной среды отражается на всех трофических уровнях сообщества, включая и рыбное население.

Ихтиоценоз Кубенского озера характеризуется наличием ценных видов рыб. Наряду с промысловыми видами, такими как лещ, щука, судак, здесь обитают и исчезающие жилые формы сиговых (нельма и сиг-нельмушка). В последние годы происходит уменьшение численности сиговых, а также увеличение доли мелкочастиковых видов, в том числе и окуня (Тропин, Сажин, 2008 а). Промысловые запасы данного вида имеют тенденцию к увеличению, тогда как вылов окуня постепенно снижается и переходит в категорию любительского (Тропин, 2008).